

גיליון הורים פרשת בהר ופרשת בהקתני

פרשת בהר מתחילה בנושא השמיטה, יובל, ההבטחה לברכה בשנה השישית, חזרת הנכסים ביובל, גאולת קרקעות, איסור ריבית, עבד עברי ועבד כנעני, עברי הנמכר לגוי, איסור עבודה זרה, שמירת השבת והמקדש. פרשת בהקתני מתחילה בברכות על הליכה בדרך ה', וחזו"ח "ואם לא תשמעו לי...". לאחר מכן נדרי ערך נפש והקדש ותמורתו.

סיפור א' לשולחן שבת

"ושבתה הארץ שבת לה" הפרשה פותחת במצוות השמיטה. בספר "עלינו לשבח" מובא סיפור מדהים על איך שהקפדה על שנת השמיטה הצילה ממון יקר וחשוב: בביתו של רב ידוע, היתה עובדת זרה. והנה בוקר אחד היא הודיעה במפתיע לרבנית בעלת הבית שהיא נאלצת לחזור לארץ מולדתה וממחר במילים אחרות - היא מפסיקה לעבוד. שמעה הרבנית כך, וביקשה להעניק לה דבר-מה עבור עבודתה. חיפשה ולא מצאה, עד שראתה על השולחן תפוח, עטפה אותו יפה-יפה והגישה אותו כתמורה לעובדת. ערכו של תפוח ברומניה, לא יסולא בפז, כידוע... לאחר שהעובדת יצאה מהבית, הגיע הרב, אשתו כמובן סיפרה לו על הודעתה של העוזרת ועל התפוח שהעניקה לה במתנה. הרב נחרד ואמר: הכי צד?! נתת לה את התפוח? והלא שנת שמיטה היא, ויש איסור לתת לגוי פירות שמיטה?! צריך לרוץ אחריה ולקחת ממנה את התפוח, פסק הרב. הרבנית יוצאת לרחוב כדי לדלוק אחר העובדת. לאחר כבת-דרך לא קטנה היא מוצאת אותה על יד תחנת האוטובוסים. בדיוק באותו הרגע הגיע האוטובוס, והרבנית מסמנת בידה לעובדת שיש לה דבר-מה ממנה, אך זו עשתה עצמה כאינה רואה וכאינה שומעת ועלתה על האוטובוס. ראתה הרבנית כך, ועלתה אף היא לאוטובוס, שילמה לנהג כרטיס נסיעה וכל זאת כדי ליצור קשר עם העובדת ולהוציא מידה את התפוח. עכשיו אירע דבר מדהים. העובדת הזרה, בראותה את הרבנית מתקרבת לעברה, עשתה תנועה של 'כניעה', ואמרה: "אל תעשי לי מאומה, אחזיר לך הכל". ובעוד היא מדברת, היא מכניסה את ידה לתיק ושולפת משם את כל תכשיטיה של הרבנית... למרות ההלם הגדול שאחז ברבנית למראה הנס, לא הרפתה עדיין מעניין התפוח, וביקשה מהעובדת שתחזיר לה את התפוח. רק לאחר מכן התפנתה לעמוד על מה שאירע לה, והתברר שאלמלא ההקפדה על הלכות שביעית, והמרדף שניהלה הרבנית אחר העובדת, היו נגנבים ממנה תכשיטים יקרים שעברו מדור לדור במשפחה.

סיפור ב' לשולחן שבת

כתוב בפרשה "ולא תונו איש את עמיתו" ונשאלת השאלה כיצד עולה מחשבה בלב אדם לרמות את השני? ברוב הפעמים התשובה נעוצה במחשבה של האדם המרמה כי הוא מרגיש נעלה יותר, חכם יותר או גדול יותר מחברו... אולם אף פעם אין לדעת מיהו העומד מולך. הסיפור הבא ימחיש זאת: ילד קטן בגיל 7 נכנס לבית קפה והתיישב לו באחד השולחנות. הוא פנה אל המלצר, והמלצר ניגש אליו. הילד שאל בענווה את המלצר: "סליחה, כמה עולה גלידה עם קצפת וסוכריות?". המלצר שהבין ש- "הלקוח" הצעיר תופס לו מקום בשביל גלידה... הפטיר בזווית פיו בזלזול: "עשרה שקלים". הילד ספר שוב את מטבעות הכסף שהיו בידו, ושאל את המלצר: "וכמה עולה גלידה רגילה בלי קצפת וסוכריות?". המלצר איבד את סבלנותו וסיגן שוב בזלזול: "חמישה שקלים!". שוב הילד הפנה את מבטו אל כפות ידיו הקטנות ואמר: "אקח גלידה רגילה בבקשה". המלצר התרגז על "חוצפתו" של הילד הקטן ולאחר כמה דקות הביא לו המלצר את הגלידה. הוא זרק את החשבון בבזז על השולחן והלך משם. הילד ברח ואכל את הגלידה בהנאה. כשסיים ברח ברכה אחרונה ויצא מבית הקפה. כשהמלצר ניגש לפנות ולנקות את השולחן, נקו דמעות בעיניו... על מפית קטנה השאיר הילד 10 שקלים - חמישה עבור הגלידה וחמישה נוספים לטיפ בשבילו... רק אז הבין המלצר שהילד בעצם דאג לו לתשורה. המלצר רצה לרוץ להודות לילד הקטן על השיעור הגדול בחסד שעשה, אך הילד כבר נעלם ברחוב. מוסר השכל: לעולם אל תזלזל במישהו אחר, אין לך לדעת מי הוא העומד לפניך. יהיה בעיניך כגדול אף אם הוא קטן...

סיפור ג' לשולחן שבת

לימדונו חכמים כי הצדקה היא דרך מילוט מיום רעה

על הפסוק בפרשתנו " וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך וקחצקת בו " מובא במדרש ויקרא רבה: " ..הדא הוא דכתיב (תהלים מא): "אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה" אבא בר ירמיה בשם רבי מאיר אמר: זה שממליך יצר טוב על יצר הרע איסי אמר: זה שנותן פרוטה לעני"...

סיפור מרגש ומזעזע בו זמנית ימחיש מהו השכר שה' נותן לאדם שנותן צדקה לעני ואיך הוא נמלט בעבור מצווה זו מיום רעה: אשה אלמנה הייתה מקבלת בכל שבוע מהארגון מנות בשר עבורה ועבור שני בניה. בערב חג הפסח היא נקלעה למצב שהייתה צריכה לבקש מהשכן רבע עוף, כיוון שאת המנה המוקצבת לה כבר גמרה. בלית בררה נגשה לשכן בעל 16 ילדים שמצבו אף הוא לא היה מזהיר כלל וכלל. משדפקה על דלת הבית שמעה קול המולה של ניקיונות האחרונות לקראת החג. השכן פתח את הדלת ובבושת פנים ביקשה רבע עוף לה ולשני ילדה לחג. השכן שמקרר ביתו הישן היה נקי לפסח, נזכר שמונחים שם שני עופות ל-18 נפשות וכיצד ייתן לה מצד אחד?! והאיך ישלח ריקם מביתו מאידך?! מיד עשה חשבון שאם הוא יוותר על המנה וישלל את הקטנים לחלוק יוכל ל"ארגן" רבע עוף למסכנה. הוא לא חשב פעמיים הוא ניגש למקרר הישן (בעבר המקררים היו מסיביים וידית גדולה של מתכת אטמה אותם לחלוטין) פתח אותו ומתוכו נפל אחד מילדיו הקטנים כשהוא כחול כולו ועל סף עילפון... לאחר שהוא שב לחיים, התברר שהוא שיחק מחבואים ומכיוון שהמקרר היה כמעט ריק הוא נכנס פנימה מבלי יכולת לצאת... והנה למדנו "ביום רעה ימלטהו ה"..." נתן רבע עוף הרוויח בן...

סיפור ד' לשולחן שבת

"וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך וקחצקת בו"

אחד מתלמידי רבי שמעון בר יוחאי ושמו רבי יצחק, יצא בבוקר מביתו בדרכו לבית הכנסת, ונתקל באיש עני שהיה לו רק מטבע בן חצי מעה. פתח העני בדברי תחנונים: "אנא, רחם נא על חיי ועל נפשות ילדי המסכנים! ענה לו רבי יצחק בקול רחמני, והלא מצבי הוא בדיוק כמצבך, ואין בידי דבר חוץ ממטבע עלובה של מחצית המעה, גם זה טוב בשבילי, השיב העני האומלל, בידי חצי מעה, ואם תתן לי את המטבע שבידיך, תהיה לי מעה שלמה, ואוכל לקנות בה ככר לחם, אשר תשביע את רעבונם של ילדי המסכנים. הסכים רבי יצחק ונתן לו את המטבע שלו בשמחה. העני מיהר לביתו כדי להחיות את נפשותיהן הרעבות של בני משפחתו, ואלו רבי יצחק המשיך בדרכו לבית הכנסת. בלילה, ישן רבי יצחק על מיטתו – והנה חלום. בחלומו הוא עומד על שפת הים, כשלתע מתנפלים עליו שונאים. ועומדים להשליכו לתוך מעמקי הים! והנה הוא מבחין ברבו, רבי שמעון בר יוחאי, המושיט ידיו להצילו, אך המרחק ביניהם רב מדי, וקצרה ידו של רבי שמעון מלהושיע, והוא אינו מצליח להצילו, עוד רגע והנה הוא טובע. בעוד הוא מפרפר בין חיים למות, הוא חש ביד המוציאה אותו מן המים. התבונן רבי יצחק לראות מי הוא המציל אותו, והנה זה העני אשר פגש בבוקר, שמייהר עתה לעזרתו, הצילו ממעמקי הים, ומסר אותו לידי רבו רבי שמעון. התעורר רבי יצחק משנתו, ולבו הלם בקרבו מאימת החלום. אט אט הוא נרגע מחלומו המבעית, והתעמק להבין את פשרו. פתאום הובהר לו, כי מן השמים גילו לו שעמד בסכנה גדולה וגזרה איומה ריחפה עליו, ורק בזכות מחצית המעה, בכוחה של מטבע קטנה זו, אשר בה החיה נפשות רעבות ניצל מגזרה כה קשה, ורבו רבי שמעון יכול היה לבקש עליו זכות (עפ"י זהר פרשת בשלה)

סיפור ה' לשולחן שבת

שלמה המלך אומר בספר משלי: "מלווה ה' חונן דל" מי יכול להיקרא מלווה להקב"ה? שהרי נתנה לעני היא כבוד ה'. הקשר לצמידות ולחיבור בין פרשיות בהר בחוקותי נובע מן העובדה שבשתי הפרשיות יש עניין משותף. הרעיון המרכזי הוא: נושא מצוות השמיטה ותוצאותיה.

חז"ל ראו קשר בסמיכות ובסדר של המצוות: שמיטה - מכירת בית ואחוזה - ריבית ודני עבד. ואמרו שהסוחר בפירות שביעית סופו שירד מנכסיו, ימכור את ביתו, ילווה בריבית ובלית ברירה ימכור עצמו לעבד.

כל המצוות בפרשה באים להורות לאדם ששום דבר איננו שלו, הכל מאת ה' וזמני בידך! לכן יש ציווי: "וחי אחיך עימך" - דאג לעני שהוא חסר כל. אדם הנותן לעני מוכיח שכל מה שהוא עושה זה לכבודו של הבורא יתברך וה' מחזיר לו. זה שאינו דואג רק לעצמו ובני ביתו אלא חונן דל הוא זה שדואג לדלים וחסרי אמצעים ומובטח לו שהקב"ה פורע הלוואותיו... משל למה הדבר דומה:

ליהודי עשיר ולו שלשה בנים, האחד עשיר והשני עני וחסר כל. לימים חיתן האב העשיר את בנו השלישי והקטן, שלח מכתב לבנו העשיר ובו הוא מבקש ממנו שיבואו הוא ובני משפחתו, והוסיף לבקש שייקח עמו את אחיו העני ובני משפחתו עמו לחתונה.

"אל תפחד להוציא ממון שתעלה לך הנסיעה ובגדי החתונה למשפחתך ולמשפחת אחיך" כותב האב לבנו - "שכן כל הוצאה שתוציא לכבודי אני אשלם לך עליה".

קרא הבן העשיר את המכתב ומיד מיהר לקנות לו ולבני משפחתו את הבגדים היקרים והיפים ביותר שהרי הובטח לו החזר. ביום החתונה עלה הבן העשיר עם משפחתו על מרכבתו ואז נזכר שאביו ביקש ממנו לדאוג ולהביא גם את אחיו העני ובני משפחתו, מיד שלח את אחד מעבדיו שיביא אותם ונסעו עמו לחתונה.

כשהגיעה המרכבה לאולם השמחות יצאו הבן העשיר ומשפחתו לבושים בבגדי תפארתם לבוש יקר ומשובח האומר כבוד והדר, להתפעלותם של המוזמנים על רוב עושרם של האב והבן.

ולאחריו יוצא האח העני ובני משפחתו בלבוש בלוי וקרוע. שגילו המוזמנים שזהו אחיו של בן העשיר, השתררה מבוכה במקום, והאב כבש פניו בקרקע...

התזמורת החלה לנגן את ניגוני החתונה השמחה פרצה מכל עבר והעניין נשכח מכל לב, מלבד אחד אשר לא שכת. לאחר שתמו ימי השמחה בא הבן העשיר לאביו ואמר לו שבכוונתו לחזור לעירו, ורמז לאביו שעליו לשלם לו את כל ההוצאות המרובות שהוציא לצורך החתונה, אך האב התעלם.

הבן ההמום העדיף אי נעימות של שעה קלה מאשר לספוג את הנזק הכספי ופנה לאביו ואמר לו: "הלא אתה אמרת שתכסה לי את כל ההוצאות שאוציא לכבוד החתונה ועת עושה אתה עצמך ששכחת מכל ההבטחות שהבטחת?!"

ענה לו אביו: "כתבתי שכל ההוצאות שתוציא לכבודי אשלם לך עליהם אך כל ההוצאות והקניות שעשית רק לכבוד עצמך עשית. שאם לכבודי היית באמת דואג, אז היית קונה את אותם הבגדים גם לאחיך ולמשפחתו הענייה.

וכיוון שלא כך נהגת מעשיך הוכיחו שלכבוד עצמך אתה דואג ולא לכבוד אביך... ועל כבוד עצמך איני צריך לשלם לך..."

כן הוא הנמשל: הדואג לעני מוכיח שלכבודו של ה' עושה זאת והצלחתו מובטחת

סיפור ו' לשולחן שבת

הפרשה נפתחת בפסוק "אם-בְּחֻקֹתַי, תֵּלְכּוּ וְאֵת-מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ... וְנִתְתִּי גִשְׁמֵיכֶם בְּעֵתָם"

משל לבני מאהל בדואי החיים בלב המדבר הרחק ממקום ישוב, והיו נאלצים לשאוב את המים הנצרכים להם למחייתם מבורות הנמצאים במרחק רב ממקום מגוריהם, ולטלטלם בפחים על גבי חמורים. ויהי היום ומספר אנשים מקרב הבדואים ביקרו בכרך הגדול, ולתימהונם ראו שאין בני העיר נזקקים להביא מים ממרחק, אלא בכל בית מצוי ברז, שממנו נובעים מים מתוקים צלולים וצוננים. חמדו להם הבדואים את השכלול הנפלא הזה, ורכשו כמות ניכרת של ברזים, על מנת להתקנים בכל אחד מן האהלים שבמקום מושבם, כאשר תמה מלאכת הרכבת הברזים, נוכחו לדעת לאכזבתם המרובה כי אין המים יוצאים מתוכם, מיד הזעיקו את בעלי המלאכה מהעיר הגדולה, שימהרו ויבואו לראות מדוע הופלו ברזיהם לרעה מן הברזים אשר בכרך. כאשר הגיעו המומחים למקום, פרצו בצחוק גדול ואמרו לתושבי המקום: כיצד העליתם על דעתכם שיבואו המים מתוך הברזים, הרי לא הברז הוא הנותן את המים, הברז אינו אלא קצהו של צינור ארוך המתחבר בסופו אל המשאבה המעלה ושואבת את המים מתוך הבאר, והנה אתם לא התחברתם כלל אל הבאר, רק נעצתם את הברז בקיר. וכי חשבתם שעל ידי כך יבואו מים באוהליכם? הנמשל: אלה הדברים אשר חייבים להיאמר לכל אלה אשר עזבו מקור מים חיים, לחצוב להם בורות נשברים, התורה מבטיחה לנו שפע של ברכה והצלחה, אם רק נשכיל להתחבר אל מקור מים חיים התורה הקדושה "אם-בְּחֻקֹתַי, תֵּלְכּוּ וְאֵת-מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ" רק אז " וְנִתְתִּי גִשְׁמֵיכֶם בְּעֵתָם"

סיפור ז' לשולחן שבת

בפרשת בחקותי מובאת פרשת התוכחה לעם ישראל ועל הסתר הפנים חו"ח. בספר "אמונה שלמה" מובא סיפור הממחיש את "הסתר הפנים" בתקופה זו:

יוס'ה היה שובב גדול. הוא דרדר עגלה עמוסה בירקות וכתוצאה מכך שבר זכוכית של חלון ראוה. הוא זרק אבנים על ציפורים ויונים, והיה חברותא של כל הכלבים המפחידים.

הוריו, כמוכן, לא ראו ממנו רב נחת, ואביו, בכעסו, הזהיר אותו שאם לא ישתנה יבוא דוב מהיער הסמוך ויתנקם בו על מעשיו הרעים...

אך יוס'ה לא הקשיב לאביו, ויום אחד ביצע מעשה קונדס מסוכן וגרם לסכנת חיים ממשית.

אביו רצה ללמד אותו לקח. הוא ביקש מצייד שיצוד לו דב תמורת תשלום הגון, לקח את עור הדוב ונכנס לתוכו, זינק לעבר בנו בהפתעה, חשף ציפורניים אימתניות, הפיל אותו לארץ ושרט אותו עד זוב דם עד שכמעט פרחה נשמתו.

לאחר מכן עזב את בנו, נכנס למחסן הסמוך, הוריד את עור הדוב, לבש את בגדיו ויצא.

כאשר ראה יוס'ה את אביו קם אליו, חיבק אותו ואמר לו: "אבא, אתה יודע מה קרה לי? נכון אמרת לי תמיד שאם לא אתנהג יפה יבוא דב מהיער ויתנקם בי? כך בדיוק אירע!... אבל, אבא, יש לי שאלה אחת: איפה היית כשהדוב היה כאן?"

"ממך - אליך אברח".

הקב"ה הוא זה ששולח לנו את הניסיונות הקשים והוא זה שמכה בנו כפי שנקרא בספר דברים "חֲצִי אֶכְלֶה־הֶבֶר" ודרשו חז"ל חצי כלים והם אינם כלים מתוך אותה אהבה אינסופית של הקב"ה לבניו.

סיפור ה' לשולחן שבת

בפרשת "בחוקותי" מובאים מ"ט קללות ובאמצע הקללות מופיע הפסוק: "וְזָכַרְתִּי אֶת פְּרִי־יָדְיָ וְאֶת פְּרִי־יָרְגְלִי יָצֵק וְאֶת פְּרִי־יָדְיָ אֶבְרָקְךָ אֶזְכָּר וְהָאָרֶץ אֶזְכָּר!" משל למה הדבר דומה?

משל לשני נערים, אחד בן טובים - אבא שלו גביר גדול, ואחד הורע מזלו ונולד לאחד שהוא ראש כנופיית פשע. בדרך כשחזרו מבית הספר, נגשו לקיוסק וביקשו: "סליחה אדוני, אולי אתה יכול להוריד לי משם את השקית הצהובה?" אחראי משמרת מסתובב להוריד את השקית... ואלו בינתיים סוחבים שתי חטיפי שוקולד של 'אגוזי'... לאחר שהמוכר מציג בפניהם את הממתק שבחרו, הם אומרים בזילזול: "אההה... זה... לא!... התכוונו בכלל למשהו אחר... לא רוצים!"... ויצאו מהחנות לזלול את ה'אגוזי' בהנאה.

המוכר חשד במשהו אך לא יכל להוכיח. הוא עבר על ההקלטות של מצלמות האבטחה לוודא שחששו מוצדק. והנה הוא רואה איך שני הילדים האלה, גנבו לו חטיף 'אגוזי'! הוא ניגש למשטרה, מגיש תלונה, ותובע את שני הפרחחים למשפט מהיר. ניצבים הם בפחד גדול. השופט שואל - "מי אתה? אוקיי... ואתה?" מתבונן בתזכיר של הקצין מבחן שהונח לפניו, ופוסק: "אם כך, אתה בן העשיר נכנס לכלא לחודשיים, ואתה בנו של העבריין ניכנס לכלא לשבועיים!"

שואל אותו הילד של הגביר: "רגע... רגע... אני לא מבין, למה אני לחודשיים והוא לשבועיים? זה משפט צדק?! מה קרה? אתם מפחדים מאבא שלו?..."

חייך השופט ואמר - "פשוט מאוד, אבא שלו עברין, אז אין לי דרישות לגביו... הוא כבר למד מאבא שלו, אם ככה, מה כבר אני יכול לדרוש ממנו?! זה תורשתי אצלו!... זה מה שהוא ראה בבית. אבל אתה, שלא חסר לך כלום - בן של עשירים, איך העזת לגנוב וופל?! , אולי תילמד לקח באם תיכנס חודשיים לבית הסוהר!..." אומר המגיד מדובנא:

אתם שואלים מה הקשר שבאמצע מ"ט קללות נכנס הפסוק: "וְזָכַרְתִּי אֶת פְּרִי־יָדְיָ וְאֶת פְּרִי־יָרְגְלִי יָצֵק וְאֶת פְּרִי־יָדְיָ אֶבְרָקְךָ אֶזְכָּר וְהָאָרֶץ אֶזְכָּר" אומר הקב"ה: אני זוכר מי היו ההורים שלכם - אברהם יצחק ויעקב, איפה הם ואיפה אתם?... על בני עשירים (במצוות ובאמונה) התביעה הגדולה! תובעים כאן את עם ישראל, על זה שיש להם כאלה הורים ומה הם עושים?... מי שיש לו חינוך טוב הציפייה ממנו גבוהה יותר! ולכן החיוב הוא כגודל האב...

מתכוננים לפרשה תשובות לשאלות :

שמיטה (כה,א"ז)

פרשת בהר נפתחת במצוות השמיטה. לאחר מספר שנות עבודת אדמה, יש לקדש את שנת השמיטה ולהניח לעבודת הארץ. מצוות השמיטה נוהגת רק בארץ ישראל.

- למה מודגש שמצוות שמיטה נאמרה "בהר סיני"? (רש"י כה,א) בהר סיני. מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצוות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו (א) כללותיה (ופרטותיה) ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני, כך שנויה בת"כ ונראה לי שכך פירושה, לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה, למדנו שכללותיה ופרטותיה כולן נאמרו מסיני, ובא הכתוב ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה שמיני היו כולם כללותיהן ודקדוקיהן, וחזרו ונשנו בערבות מואב:
- מתי נאמרה פרשתנו? (אבן עזרא כה,א) אין מוקדם ומאוחר בתורה וזו הפרשה קודם ויקרא וכל הפרשיות שהם אחריו כי הדבור בהר סיני ועתה כרת הברית הכתובה בפרשת ואלה המשפטים והזכירה במקום הזה לחבר תנאי הארץ וכאשר אמר על העריות כי בעבור תקיא הארץ אותם כן אמר בפרשת אם בחקתי על שבתות הארץ והזכיר בתחלה פי' השבתות:
- מה הפירוש בפס' "שבת לה" (ספורנו כה,ב) שתהיה כל השנה הבטלה מעבודת האדמה מוכנת לעבודתו כמו שכיון בשבת בראשית באמרו שבת לה' אלהיך:
- כמה שנים צריך האדם לעבוד את האדמה? (כה,ג) שש
- איזה מלאכות הכתובות בפרשה אסורות בשנה השביעית היא שנת השמיטה? השלימו: (כה,ד) שדה _____ (כה,ד) לא תזרע כרם _____ (לא לקצוץ ענפים) (כה,ד) לא תזמור ספיחים (הגדלים מעצמם) (כה,ד) לא תקצור ענבים _____ ("קטיף" ענבים) (כה,ד) לא תבצור

6. כתוב בפס' "ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ" מה הכוונה במילה "לארץ"? (רש"י כה,ד) לשדות ולכרמים
7. כתוב בפס' "את ספיח קצירך לא תקצור" מהו "ספיח קצירך"? (רש"י כה,ה) אפילו לא זרעתה, והיא צמחה מן הזרע שנפל בה בעת הקציר, הוא קרוי ספיח
8. כתוב לגבי ספיח הקציר "את ספיח קצירך לא תקצור" אם כן מה דינו של ספיח זה? (רש"י כה,ה) לא תקצור. להיות מחזיק בו כשאר קציר אלא הפקר יהיה לכל
9. כתוב בפס' "את ענבי נזירך לא תבצר", באיזה מצב מותר לבצור? (רש"י כה,ה) אותם אינך בוצר, אלא מן המופקר:
10. מה הפס' רוצה להדגיש באמרו "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך... ולשכירך ולתושבך"? (רש"י כה,ה) אע"פ שאסרתים עליך לא באכילה ולא בהנאה אסרתים אלא שלא תנהוג בהם כבעל הבית (ח) אלא הכל יהיו שוים בה אתה ושכירך ותושבך
11. נאמר על תבואת השדות והכרמים של השנה השביעית שאוכלים מהם "אביוני עמך", האם מותר גם לעשירים לאכול מהם? (רש"י כה,ה) לפי שנאמר ואכלו אביוני עמך, יכול יהיו אסורים באכילה לעשירים, (כ) תלמוד לומר לך ולעבדך ולאמתך, הרי בעלים ועבדים ושפחות אמורים כאן
12. פירות השנה השביעית הם הפקר כלומר בעל הקרקע לא יכול לסגור את השדה ולהנות מהיבול של העצים או הירקות. מי יכול להנות מהם? (כה,ו) לעבד, לאמה, לשכיר, תושב, בהמה וחייה
13. כתוב בפס' "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך" וכו', מה למדים מהמילה "לך" בפס' (אבן עזרא כה,ו) שיש רשות לבעל האדמה לאכול הספיחים:
14. כתוב בהקשר לאכילה של תבואת השנה השביעית "ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול" לכאורה המילה "ולבהמתך" מיותרת שהרי אם לחיה אנו מחויבים לתת כל שכן לבהמה שלה אנו מצווים לתת לה אוכל, אם כן למה נאמר "ולבהמתך"? (רש"י כה,ז) אם חיה אוכלת, בהמה לא כל שכן, (מ) שמוזנותיה עליך, מה תלמוד לומר ולבהמתך, מקיש בהמה לחיה, כל זמן שחיה אוכלת מן השדה האכל לבהמתך מן הבית, כלה לחיה מן השדה כלה (נ) לבהמתך מן הבית

יובל (כה, ח"ח)

- לאחר שבע שמיטות - ארבעים ותשע שנים, מגיעה שנת החמישים - שנת היובל. גם בשנה זאת נוהגים דיני שמיטה. בשנה זו יוצאים כל העבדים העבריים לחרות ושבים איש אל משפחתו.
1. מה עושים כדי להכריז על שנת היובל ומתי? (נ כה,ט) תוקעים בשופר (תרועה) ביום הכיפורים
 2. כתוב בפס' "והעברת שופר תרועה בחדש השבעי בעשור לחדש ביום הכיפורים" למה נאמר "בעשור לחדש" הרי ידוע שיום הכיפורים הוא בעשור לחדש? (רש"י כה,ט) ממשמע שנאמר ביום הכיפורים, איני יודע שהוא בעשור לחדש, אם כן למה נאמר בעשור לחדש, אלא לומר לך, תקיעת עשור לחדש דוחה שבת בכל ארצכם, ואין תקיעת ראש השנה דוחה שבת בכל ארצכם, אלא בבית דין בלבד
 3. למה תוקעים ב"שופר תרועה"? (ספורנו כה,ט) לשמחת חירות העבדים והשבת השדות לבעליהם:
 4. כתוב בפס' "וקדשתם את שנת החמישים שנה" איך מתבצע "קידוש" שנת החמישים? (רש"י כה,י) בכניסתה מקדשין אותה בבית דין, (ק) ואומרים מקודשת השנה
 5. השלימו: " וקראתם _____ תהיה לכם..." (נ כה,י) וקראתם דרור בארץ לכל יושביה יובל היא
 6. כתוב בפס' "יובל היא תהיה לכם" מה בא השם יובל שניתן לשנת החמישים לבטא? (רש"י כה,י) שנה זאת מובדלת משאר שנים בנקיבת שם לה לבה, ומה שמה, יובל שמה, על שם תקיעת שופר
 7. מה הפירוש בפס' "ושבתם איש אל אחותו"? (רש"י כה,י) שהשדות חוזרות לבעליהן
 8. כתוב בפס' "וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל יושביה" מה הפירוש "וקראתם דרור"? (רש"י כה,י) לעבדים, בין נרצע, בין שלא כלו לו שש שנים משנמכר, אמר ר' יהודה, מהו לשון דרור, כמדוייר בי דיירא שדר בכל מקום שהוא רוצה ואינו ברשות אחרים:
 9. נאמר לגבי היובל "לא תבצרו את נזריה" מה הפירוש "את נזריה"? (רש"י כה,יא) את הענבים המשומרים, אבל בוצר אתה מן המופקרים. כשם שנאמר בשביעית, כך נאמר ביובל, (ב) נמצאו שתי שנים קדושות סמוכות זו לזו, שנת מ"ט שמיטה, ושנת החמשים יובל:
 10. נאמר לגבי היובל "מן השדה תאכלו את תבואתה" מה הפירוש "מן השדה"? (רש"י כה,יב) על ידי השדה אתה אוכל מן הבית, שאם כלה לחיה מן השדה, אתה צריך לבער מן הבית כשם שנאמר בשביעית, כך נאמר ביובל:
 11. מה הפירוש "קדש תהיה לכם מן השדה תאכלו" וכו'? (ספורנו כה,יב) אף על פי שאסרתי לבעלים להשתמש בה בזריעה וקצירה ושלא יאסוף כל פירות השדה אליו כשאר השנים, כאמרו ולא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו. לא אסרתי לבעלים לאכול מפריה אבל מותרים הם לאכול פירותיה כשאר כל אדם כמו בשביעית:

בשנת היובל, הקב"ה מאפשר לכל יהודי לפתוח דף חדש. כל העבדים העבריים משתחררים.

בשנת השמיטה, עבדים שנמכרו **בגלל גניבה** או עבדים שמכרו את עצמם כדי להחזיר הלוואה, אינם משתחררים כפי שכותב הרמב"ם: "מְכָרוּהוּ בֵּית דִּין עוֹבֵד שֵׁשׁ שָׁנִים מִיּוֹם מְכִירָתוֹ וּבְתַחֲלַת הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית שָׁלוּ יָצָא מִן חוּרְיָן. וְאִם פָּגְעָה בּוֹ שָׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּכָלֵל הַיָּשׁ הַרִי זֶה עוֹבֵד בְּהָ. אֲבָל אִם פָּגְעָה בּוֹ שָׁנַת יוֹבֵל אֶפְלוּ נִמְכַּר שָׁנָה אַחַת לְפָנָי הַיּוֹבֵל הַרִי זֶה יָצָא לְחֵירוֹת שְׁנָאֲמַר (ויקרא כה"מ) 'עַד שָׁנַת הַיּוֹבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ'"

האדמות שנמכרו לפני היובל חוזרות לבעלים המקורי ונוהגים ביובל אותם אסורים כמו בשנת השמיטה.

12. כתוב בפס' "לפי רב השנים תרבה מקנתו ולפי מעט השנים תמעט מקנתו", מה הפירוש "תרבה מקנתו" ומה הפירוש "תמעט מקנתו"? (רש"י כה,טז) תרבה מקנתו. תמכרנה ביוקר: תמעט מקנתו. תמעט בדמיה:

13. כתוב בפס' "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו" מה הכוונה "אל תונו" באיזה אונאה מדובר? (רש"י כה, יד) זו אונאת ממון
14. כתוב בפס' "ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלוקיך", הרי כבר הוזכר "לא תונו" אם כן באיזה אונאה הכתוב מדבר כאן, ולמה נאמר פה "ויראת מאלוקיך"? (רש"י כה, יז) כאן הזהיר על אונאת דברים שלא יקניט איש את חבירו, ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו, לפי דרכו והנאתו של יועץ, ואם תאמר מי יודע אם נתכוונתי לרעה, לכך נאמר ויראת מאלהיך, היודע מחשבות הוא יודע. כל דבר המסור ללב, שאין מכיר אלא מי שהמחשבה בלבו, נאמר בו ויראת מאלהיך
15. למה נאמר כאן "ועשיתם את חקתי ואת משפטי תשמרו ועשיתם אתם וישבתם על הארץ לבטח"? (רש"י כה, יח) שבעון שמטה ישראל (כ) גולים, שנאמר אז תרצה הארץ את שבתותיה, והרצת את שבתותיה (ויקרא כו, לד.), ושבעים שנה של גלות בכל כנגד שבעים שמשות שבטלו היו:

הבטחת הקב"ה לשנת השמיטה (כה, יט-כב)

1. בשנת השמיטה היהודי לא עובד בשדה ולכן מפחד שאולי לא יהיה לא מה לאכול בשנה השביעית ובשמינית. מה הקב"ה מבטיח? השלימו: " וְיִצְיִיתִי אֶת בְּרִכְתִּי לָכֶם וְעָשִׂתָּהּ הַתְּבוּאָה " (השנה השישית, השביעית, וחלק מן השמינית, עד שתנבוט התבואה החדשה) (כה, כא) בשנה השישית, לשלוש השנים
2. למה הודגש כאן "ונתנה הארץ פריה"? (רש"י כה, יט) שלא תדאגו משנת בצורת
3. כתוב בפס' "ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשבע" מה בא להשמיענו הכתוב באמרו "ואכלתם לשבע"? (רש"י כה, יט) אף בתוך המעים תהא בו ברכה
4. למה נאמר "וישבתם לבטח עליה" סמוך ל"ואכלתם לשבע"? (ספורנו כה, יט) ולא תשא חרפת רעב בגוים שלא תצטרכו ללכת בארצותם לקנות התבואה:
5. למה נכפל "וישבתם לבטח"? (אור החיים כה, יט) והגם שכבר אמר בפסוק שלפני זה וישבתם על הארץ לבטח חזר לומר כן, להבטיח שלא יסובב הפלגת שבח הפירות לבא עליהם שודד, ולזה דקדק לומר בפסוק ראשון וישבתם על הארץ לומר שהבטחה זו היא על חימוד הארץ, והבטחה שניה על חימוד פירותיה, ובוזה נמצאו בטוחים על הארץ ועל פירותיה:
6. כתוב בפס' "וצייתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים" מה הפירוש "לשלוש השנים"? (רש"י כה, כא) למקצת הששית מניסן ועד ראש השנה, ולשביעית, ולשמינית, שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן;

חזרת קרקעות לבעליהם (כה, כג-כח)

- הקב"ה מזכיר לעם ישראל שהארץ שייכת לו ולכן לא ניתן יהיה למכור או לתת אדמות מארץ ישראל לצמיתות (לתמיד) ובשנת היובל הקרקע חוזרת לבעליה על-פי החלוקה שנחלקה ארץ ישראל לשבטים ולמשפחות: "כִּי לִי הָאָרֶץ כִּי גֵרִים וְתוֹשְׁבִים אַתֶּם עַמִּי"
1. ראובן הפך להיות עני ומכר את הקרקע שלו לשמעון (עד היובל). כיצד מכונה האדם שיקנה חזרה את הקרקע משמעון ויחזיר לראובן? (כה, כה) כו גואל
 2. למה נסמך לפס' "גרים ותושבים אתם עמדי" - "ובכל ארץ אחוזתכם"? (בעל הטורים כה, כג) וסמך ליה ובכל ארץ אחוזתכם לומר שבכל מקום שגלו שכינה עמהם
 3. מה לומדים מהמילים "כי ימוך אחיך ומכר"? (רש"י כה, כה) מלמד שאין אדם רשאי למכור שדהו אלא מחמת דוחק עוני
 4. כתוב בפס' לגבי מי שמכר את שדהו מתוך עוני "ובא גאלו הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו"? (רש"י כה, כה) ואין הלוקח יכול לעכב
 5. כתוב בפס' "כי ימוך אחיך ומכר מאחתו" למה נאמר "מאחתו" ולא נאמר "את אחוזתו"? (רש"י כה, כה) ולא כולה, למדה תורה דרך ארץ, שישיר שדה לעצמו
 6. התשלום על פדיון הקרקע ע"י הגואל יהיה עפ"י יתרת השנים עד היובל. מה יקרה אם לא יהיה מי שיגאל? (כה, כח) הקרקע תחזור ביובל.
 7. מה הפירוש בפס' "והיה ממכרו ביד הקנה אתו עד שנת היובל"? (רש"י כה, כח) (ת"כ) שלא יכנס לתוך אותה שנה כלום, שהיובל משמט בתחלתו

גאולת קרקעות (כה, כט-לד)

ראינו שיהודי יכול לגאול תמיד את קרקע נחלת אבותיו ואם אין לו כסף, הקרקע תחזור אליו ביובל בכל מקרה.

1. מה דינו של יהודי שמוכר בית (ללא נחלת קרקע) בתוך עיר המוקפת חומה? תוך כמה זמן יכול לגאול את הבית? מה יקרה ביובל אם לא גואל את הבית? (כה, ל) הבית עובר לצמיתות כעבור שנה
- בעיר שאינה מוקפת חומה ובערי הלויים ניתן לגאול את הבית כמו הקרקע. אם אין כסף לגאולה אזי הבית יחזור ביובל לבעלים.
2. מה הפירוש בפס' "בית מושב עיר חומה"? (רש"י כה, כט) בית בתוך עיר המוקפת חומה מימות יהושע בן נון

3. נאמר על בתי החצרים "על שדה הארץ יחשב" מה אנו למדים מכך? (רש"י כה,לא) הרי הן כשדות הנגאלים עד היובל, ויוצאין ביובל לבעלים, אם לא נגאלו
4. מה הפירוש בפס' "ויובל יצא" (רש"י כה,לא) (ח) בחנם
5. מה הפירוש בפס' "ובתי החצרים" (רש"י כה,לא) כתרנומו פצחיא, עיירות פתוחות מאין חומה, ויש הרבה בספר יהושע הערים וחצריהם
6. כמה ערים נתנו ללוים? (רש"י כה,לב) ארבעים ושמונה עיר שנתנו להם
7. מה הפירוש בפס' "כי בתי ערי הלוים היא אחותם" (רש"י כה,לג) לא היה להם נחלת שדות וכרמים, אלא ערים לשבת ומגרשיהם, לפיכך הם להם במקום שדות, ויש להם גאולה כשדות, כדי שלא יופקע נחלתם מהם
8. כתוב בפס' "ואשר יגאל מן הלוים יוצא ממכר בית ועיר אחותו ביובל" מה הפירוש "ואשר יגאל מן הלוים"? ומה הפירוש שהוא "יוצא ביובל" (רש"י כה,לג) ואם יקנה בית או עיר מהם: יוצא ביובל. אותו ממכר של בית, או של עיר, וישוב ללוי שמכרו, ולא יהיה חלוט כשאר בתי ערי חומה של ישראל, וגאולה זו, לשון מכירה. דבר אחר לפי שנאמר גאולת עולם תהיה ללוים, (ט) יכול לא דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל שקנה בית בערי הלוים, אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט, ת"ל ואשר יגאל מן הלוים, אף הגואל מיד לוי גואל גאולת עולם:

איסור ריבית (כה, לה-לח)

1. כתוב בפס' "וכי ימוך אחיך ומטה ידו והחזקת בו" מה הפירוש "והחזקת בו"? מה המשל שמביא רש"י (רש"י כה,לה) אל תניחנהו שירד ויפול, ויהיה קשה להקימו, אלא חזקהו משעת מוטת היד. למה זה דומה, למשאוי שעל החמור, עודהו על החמור, אחד תופס בו ומעמידו, נפל לארץ, חמשה אין מעמידין אותו:
 2. מה הפירוש "וחי אחיך עמך" לפי פשוטו? מה הדוגמה המובאת? (רמב"ן כה,לה) שיחיה עמך והיא מצות עשה להחיותו שממנה נצטוינו על פקוח נפש במצות עשה ומכאן אמרו וחי אחיך עמך זו דרש בן פוטירי שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהם קיתון של מים אם שותה הוא מגיע לישוב ואם שניהם שותים שניהם מתים דרש בן פוטירי מוטב ישתו שניהם וימותו ולא יראה אחד במיתתו של חברו עד שבא רבי עקיבא ולמד וחי אחיך עמך חיך קודמים לחיי חברך וחזר ואמר (בפסוק הבא) וחי אחיך עמך ולזהיר
- מדרש קצר ויפה(מדרש רבה פרשה לד,אות ג) דָּבַר אַחֵר, וְכִי יִמוּךְ, הָיָה הוּא דְכָתִיב (משלי יא, יז): גִּמְלַן נִפְשׁוֹ אִישׁ חֶסֶד, זֶה הִלַּל הַזְּקֵן, שֶׁבִשְׁעָה שְׁהֵיָה נִפְטָר מִתְלַמְּדָיו הֵיָה מְהֻלָּךְ וְהוֹלֵךְ עִמָּם, אָמְרוּ לוֹ תִלְמִידָיו רִבְנֵנוּ לְהִיכֵן אֶתְהּ הוֹלֵךְ אָמַר לָהֶם לְעִשׂוֹת מִצְוָה, אָמְרוּ לוֹ וְכִי מַה מִצְוָה זוֹ, אָמַר לָהֶן לְדַחֵץ בְּבֵית הַמְּרֻחָץ, אָמְרוּ לוֹ וְכִי זוֹ מִצְוָה הִיא, אָמַר לָהֶם, הֵן. מַה אִם אֵיקוֹנֵין שֶׁל מְלָכִים שֶׁמַּעֲמִידִים אוֹתָן בְּבֵתֵי טְרַטְיאוֹת וּבְבֵתֵי קְרָקְסִיאוֹת, מִי שֶׁנִּתְמָנָה עֲלֵיהֶם הוּא מוֹרְקוֹן וְשׁוֹטְפָן וְהֵן מְעֻלֵין לוֹ מוֹזוֹנוֹת, וְלֹא עוֹד אֵלָּא שֶׁהוּא מִתְנַדָּל עִם גְּדוֹלֵי מְלָכוֹת, אֲנִי שֶׁנִּבְרָאתִי בְּצֵלֶם וּבְדְמוּת, דְּכָתִיב (בראשית) כִּי בְּצֵלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם, עַל אַחַת כְּפָה וְכַפָּה.
3. כתוב בפס' "וכי ימוך אחיך ומטה ידו והחזקת בו גר ותושב וחי עמך" מה הפירוש "גר ותושב" (רש"י כה,לה) אף אם הוא גר או תושב, (מ) ואיזהו תושב כל שקבל עליו שלא לעבוד עבודת אלילים ואוכל נבלות
 4. התורה מצווה את היהודי לעזור לאחיו המך (העני) עפ"י הצינוי "והחזקת בו" וחי אחיך עמך". מה אסור לקחת ממנו? (כה,לז-לח) נשך ותרבית
 5. כתוב בפס' "אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלוקיך" למה נאמר כאן "ויראת מאלוקיך" (רש"י כה,לו) לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית, וקשה לפרוש הימנו, ומורה לעצמו היתר בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו, הוצרך לומר ויראת מאלהיך, או התולה מעותיו בנכרי כדי להלוותם לישראל ברבית, הרי זה דבר המסור ללבו של אדם ומחשבתו, לכך הוצרך לומר, ויראת מאלהיך
- ומהי הריבית - ראובן העני לקח הלוואה משמעון . כשראובן מחזיר את ההלוואה , שמעון מבקש תשלום נוסף חוץ מההלוואה. הנשך והתרבית הם סוגים של ריבית. (כה,לח)

עבד עברי ועבד כנעני (לה, לט-מו)

1. התורה עוברת ליצוות אותנו על יהודי עני שמוכר את עצמו בגלל שאין לו כסף. התורה נתנה מעמד לעבד עברי שאסור להעבירו בעבודות קשות ובזוויות , לאחר שש שנים הוא ישתחרר, ואם הגיעה שנת היובל לפני מלאת שש שנים לעבודתו, יצא לחופשי חינם. מדוע הקב"ה מצווה לשחרר את העבדים? (כה,מב) כי עם ישראל עבדים לקב"ה לעומת העבד עברי , עבד גוי קנוי בקניין הגוף ועבודתו לכל הזמן . הוא אינו יוצא לחירות, והוא עובר כנכס בירושה לילדים כמו כל קניין אחר.
2. כתוב בפס' "וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך לא תעבד בו עבודת עבד" מה הפירוש "עבודת עבד" (רש"י כה,לט) עבודה של גנאי שיהא ניכר בה כעבד, שלא יוליד כליו אחרי לבית המרחץ, ולא ינעול לו מנעליו:
3. מה הפירוש "עד שנת היובל יעבד עמך" (רש"י כה,מ) אם פגע בו יובל לפני שש שנים היובל מוציא
4. כתוב בפס' לגבי יהודי שנמכר מחמת העוני שיוצא בשנת היובל "יוצא מעמך הוא ובניו עמו" לכאורה קשה למה נכתב שבניו יוצאים עימו וכי מתי ראינו שנמכרו גם הם? (רש"י כה,מא) אמר רבי שמעון אם הוא נמכר בניו מי מכרן, אלא מכאן, שרבו חייב במזונות בניו
5. ה' אומר "כי עבדי הם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לא ימכרו ממכרת עבד" מהו האיסור למכור "ממכרת עבד" (רש"י כה,מב) בהכרזה, כאן יש עבד למכור, ולא יעמידנו על אבן הלכת:

6. כתוב בפס' "לא תרדה בו בפרך ויראת מאלקיך", מה הפירוש "לא תרדה בו בפרך", ולמה נאמר כאן "ויראת מאלוקיך"? (רש"י כה, מג) מלאכה שלא לצורך, כדי לענותו, אל תאמר לו החס לי את הכוס הזה, והוא אינו צריך, עדור תחת הגפן, עד שאבוא, שמא תאמר אין מכיר בדבר אם לצורך אם לאו ואומר אני לו שהוא לצורך, הרי הדבר הזה מסור ללב, לכך נאמר ויראת:
7. מה הפירוש "מאת הגוים אשר סביבתיכם"? (רש"י כה, מד) ולא שבתוך גבול ארצכם, שהרי בהם אמרתי, לא תחיה כל נשמה
8. מה הפירוש "ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגוים"? (רש"י כה, מד) אם תאמר אם כן במה אשתמש, בעבדי איני מושל, בז' אומות איני נוחל, שהרי הזהרתני לא תחיה כל נשמה אלא מי ישמשני מאת הגוים. הם יהיו לך לעבדים:

עברי הנמכר לגוי (כה, מזינה)

1. כתוב בפס' "וכי תשיג יד גר ותושב עמך ומך אחד עמו", מה לומדים מהמילים "ומך אחד עמו"? (רש"י כה, מז) מי גרם לו שימוך, דבוקו עמו, על ידי שלמד ממעשיו
2. יהודי שמצבו התדרדר מאוד ונמכר לעבד אצל גוי עד היובל, מה צריכים לעשות אחיו היהודים? (כה, מחימט) לנסות לגאול אותו ולשחררו

איסור עבודה זרה, שמירת השבת והמקדש (כו, אי"ב)

1. בסיום פרשת בהר, התורה חוזרת על שלוש מצוות שראינו בפרשות הקודמות: איסור עבודה זרה, שמירת השבת ומורא המקדש. כתוב בפס' "ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה" מה הפירוש "אבן משכית"? (רש"י כו, א) לשון כסוי, כמו ושכתי כפי שמכסין הקרקע ברצפת אבנים:
2. למה נאמר סמוך לענין עבד הנמכר לנכרי "לא תעשו לכם אלילים"? (רש"י כו, א) כנגד זה הנמכר לנכרי, שלא יאמר הואיל ורבי מגלה עריות (ר) אף אני כמוהו, הואיל ורבי עובד אלילים אף אני כמותו, הואיל ורבי מחלל שבת אף אני כמוהו, לכך נאמר מקראות הללו (ת"כ פרק ט, ו.ו). ואף הפרשיות הללו נאמרו על הסדר, בתחלה הזהיר על השביעית, ואם חמד ממון ונחשד על השביעית, סופו למכור מטלטליו, לכך סמך לה, וכי תמכור ממכר, (מה כתיב ביה או קנה מיד וגו' דבר הנקנה מיד ליד) לא חזר בו, סוף מוכר אחוזתו, לא חזר בו, סוף מוכר את ביתו, לא חזר בו, סוף לזה ברבית, כל אלו האחרונות קשות מן הראשונות, לא חזר בו, סוף מוכר את עצמו, לא חזר בו, לא דיו לישראל אלא אפילו לנכרי:
3. כתוב בפס' "את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה'" מה הכוונה כאן "אני ה'"? (רש"י כו, ב) נאמן לשלם שכר
4. כתוב בפס' "מקדשי תיראו" איך בא לידי ביטוי היראה הזאת ומדוע נסמך לציוי "לא תעשו לכם אלילים"? (אבן עזרא כו, ב) שיבא למקדש שלש רגלים ויתכן להיות טעם לא תעשו לכם אלילים בעבור שאמר עבדי הם ואחר שהם עבדי יעבדו אותי לבדי ולא אחרים

"אם בחוקתי תלכו..." (כו, גי"ג)

1. כתוב בפס' "אם בחקתי תלכו" מה הפירוש ללכת "בחקתי"? האם זהו קיום המצוות? (רש"י כו, ג) אם בחקתי תלכו. יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצוות אמור, הא מה אני מקיים אם בחקתי, תלכו שתהיו עמלים בתורה:
 2. כתוב בפס' "אם בחקתי תלכו", מה אנו למדים מראשי התיבות של המילים הנ"ל? (בעל הטורים כו, ג) ר"ת אבת שתלכו בדרכי אבות
 3. כתוב בפס' "אם בחקתי... תשמרו..." ועשיתם" מה המצוה הבאה לידי ביטוי כאן? (אבן עזרא כו, ג) מצוה ללמוד וללמד ולעשות
 4. פרשת בחוקותי נפתחת בברכה גדולה על שמירת המצוות והליכה בדרך ה'. השלימו את הברכות: (כו, דיה)
 - ונתתי _____ בעתם (כו, ה) גשמיכם
 - נתנה הארץ _____ (כו, ה) יבולה
 - יתן פריה (כו, ה) עץ השדה
- והשיג לכם _____ (הפרדת גרעיני החיטה מקליפתם) _____ (קטיף הענבים) - זמן דישת שפע יבול החיטה יתארך עד לחודשים תמוז אב תחילת מועד בצירת הענבים (כו, ה) דיש את בציר _____ ישיג את _____ קטיף הענבים ימשך עד לזריעה של החיטה בחודש חשוון (כו, ה) ובציר ישיג את זרע _____ ואכלתם _____ לשובע _____ בארצכם (כו, ה) לחמכם, וישבתם לבטח
5. מיתחו קו בין להשלים את הברכות: (כו, ו)
 - ונתתי שלום (כו, ו) בארץ _____
 - ושבתם (כו, ו) ואין מהרید _____
 - והשבת (כו, ו) חיה רעה מן הארץ _____
 - וחרב (כו, ו) לא תעבור בארצכם _____
 - ורדפתם את אויבכם (כו, ו) ונפלו לפניכם לחרב _____
 - ורדפו מכם חמישה (כו, ו) מאה _____
 - ומאה מכם (כו, ו) רבבה ירדופו _____
 6. ואכלתם ישן נושן (הפירות יהיו משתמרין וטובים להתיישן) (כו, ו) וישן מפני חדש תוציאו (שהיו הגרנות מלאות חדש והאוצרות מלאות ישן) כתוב בפס' "ונתתי גשמיכם בעתם", מתי הם "עתם" של הגשמים בפס' (רש"י כו, ד) בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, (ד) כגון (בלילי רביעית. רש"י ישן) בלילי (ה) שבתות
 7. כתוב בפס' "ועץ השדה יתן פריה", על איזה "עץ השדה" מדובר? (רש"י כו, ד) הן אילני סרק, (ו) ועתידין לעשות פירות
 8. מה הפירוש "והשיג לכם דיש את בציר ובציר ישיג את זרע"? (רש"י כו, ה) שיהא הדיש מרובה, ואתם עסוקים בו עד הבציר, ובציר תעסקו עד שעת הזרע:

9. המילים "ואכלתם לחמכם לשבע" בפס' לכאורה מיותרות שכן מתחילת הפס' מובן כבר שיהיה תבואה מרובה אם כן מה רצה הכתוב להשמיענו באמרו "ואכלתם לחמכם לשבע"? (רש"י כו,ה) אוכל קמעה, [מעט] (ח) והוא מתברך במעיו
10. מה הפירוש "וחרב לא תעבור בארצכם"? (רש"י כו,ו) אין צריך לומר שלא יבאו למלחמה, אלא אפילו לעבור דרך ארצכם ממדינה למדינה
11. מה הפירוש "ונתתי שלום בארץ"? (עפ"י פירוש ראשון)? (רמב"ן כו,ו) שיהיה שלום ביניכם ולא תלחמו איש באחיו או השלום הוא שישבית חיה רעה מן הארץ "וחרב לא תעבור בארצכם" כלל אבל אתם תרדפו את אויביכם לצאת אליהם למלחמה וינסו ועל דרך האמת שיתן השלום מחובר בארץ והוא שלום הכל השקול כנגד הכל
12. כתוב בפס' "ורדפו מכם חמשה מאה" מה הפירוש "ורדפו מכם"? (רש"י כו,ח) מן החלשים שבכם, ולא מן הגבורים שבכם
13. למה נכפל עניין "ונפלו אויביכם לפניכם לחרב" הרי כבר הוזכר למעלה? (רמב"ן כו,ח) הבטיח תחילה (בפסוק ז) כי ירדפו את אויביהם ויפלו בחרבם וחזרו וכפל "ונפלו אויביכם לפניכם לחרב" שיתן להם אומץ לב וגבורה לרדוף חמשה מאה ויתן מורך בלב האויבים שינסו מאה מפני חמשה ויפלו כולם בחרב החמשה כי יתכן שינסו מפני החרב ומפני פחדם ולא יוכלו להמית אותם בחרב מפני מיטוסם וריא אמר כי הכפל שיפלו פעם אחר פעם תמיד בלי תקומה
14. כתוב בפס' "ופנתי אליכם והפרתי אתכם והרביתי אתכם" מה הפירוש "ופנתי אליכם"? (רש"י כו,ט) אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם.
15. מה הפירוש "והרביתי אתכם"? (אור החיים כו,ט) עוד ירצה באומרו והרביתי אתכם לשון רבנות והוא על דרך אומרו תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש ופירשנוהו שם שהגדילים על המלאכים כהני עליון שיהיו הם קרובי המלך וגדולי העליונים ואומרו והקימותי כאן הבטיח על התחיה שברית כרותה לשוכני עפר שיעלה ה' אותם מקברותיהם ואמר ה' כי דוקא ללומדי תורה על דרך אומרו ז"ל (כתובות ק"א) כל העוסק בטל תורה טל תורה מחייהו ואולי כי הן הן הדברים שרמו באומרו והקימותי את בריתי שהוא התורה אתכם כי בטל אשר יצו ה' אתם התורה הם חיים:
16. כתוב בפס' "ואכלתם ישן נושן" מה הפירוש לאכול "ישן נושן", וכי איזה גדולה יש בדבר זה? (רש"י כו,י) הפירות יהיו משתמרין וטובים (ר) להתיישן, שיהא ישן הנושן של שלש שנים יפה לאכול משל אשתקד
17. כתוב בפס' "ונתתי משכני בתוכם", מה הפירוש "ונתתי משכני"? (רש"י כו,יא) זה בית המקדש
18. למה נסמך לפס' "ונתתי משכני בתוכם" - "ואכלתם וכו'" (בעל הטורים כו,יא) מנין שנים של משכני? עמד בית שני וסמך ליה ואכלתם ישן שבוכות בית המקדש בא השובע:
19. כתוב בפס' "והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלקים" מה הפירוש "והתהלכתי בתוכם"? (רש"י כו,יב) אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם, ולא תהיו מזדעזעים ממני, יכול לא תיראו ממני, תלמוד לומר והייתי לכם לאלקים:
20. למה נאמר אחרי כל ההבטחות הנזכרות, "אני ה' אלוהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים"? (רש"י כו,יג) כדאי אני שתאמינו בי שאני יכול לעשות כל אלה, שהרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים, ועשיתי לכם נסים גדולים
21. מה הפירוש שה' יוליך אותנו "קוממיות" ומדוע רבו הקללות מהברכות? (אבן עזרא כו,יג) בקומה זקופה וריקי מוח אמרו כי הקללו רבות מהברכות ולא אמרו אמת רק נאמרו הברכות כלל ונאמרו בקללות פרטים לירא ולהפחיד. השומע"י והמסתכל היטב יתברר לו דברי:

"וואם לא תשמעו לי..." (כו, יד-מו)

- לאחר הברכות הרבות על קיום דברי ה', משה רבינו מספר לעם ישראל מה יקרה עם חס וחלילה לא ילכו בדרך ה'. קללות רבות ואסונות גדולים יפקדו את עם ישראל (חס ושלום) עד לגלות מארץ ישראל .
1. מה הפירוש "וואם לא תשמעו לי"? (רש"י כו,יד) אם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה, ולדעת מדרש חכמים. (ב) יכול לקיום המצות, כשהוא אומר ולא תעשו וגו' הרי קיום מצות אמור, הא מה אני מקיים ואם לא תשמעו לי, להיות עמלים בתורה. ומה תלמוד לומר לי, אין לי אלא זה המכיר את רבונו ומתכוין למרוד בו, וכן בנמרוד גבור ציד לפני ה' (בראשית י, ט). שמכירו ומתכוין למרוד בו, וכן באנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד (שם יג, יג). מכירים את רבונו ומתכוונים למרוד בו:
 2. למה נכתב מיד אחרי "וואם לא תשמעו לי", "ולא תעשו"? (רש"י כו,יד) משלא תלמדו, לא תעשו, (ג) הרי שתי עבירות
 3. מה הפירוש "לבלתי עשות"? (רש"י כו,טו) מונע את אחרים מעשות
 4. מה הפירוש בפס' "וואם בחקתי תמאסו"? (רש"י כו,טו) מואס באחרים (ד) העושים
 5. כתוב בפס' "וואם את משפטי תגעל נפשכם" איך הדבר בא לידי בטי? (רש"י כו,טו) שונא החכמים
 6. מה הפירוש "ושברתי את גאון עזכם" ולמה נצרך לעשות מעשה כזה? (אור החיים כו,יט) אמרו ז"ל (תורת כהנים) זה בית המקדש שנקרא כן, והכונה בזה כיון שלא חזרו בתשובה זה יורה שחושבים בדעתם כי ה' חפץ בהם עדיין ממה שעודו שוכן בתוכם ובוזה מתחזקים לזה אמר ושברתי וגו':
 7. כתוב בפרשה: "וְאִתְּכֶם אֶזְרָה בְּגוֹיִם וְהִרְקִיתִי אַחֲרֵיכֶם תְּרֵב " כמה פעמים המילה "והירקותי" כתובה בתנ"ך והיכן, ומה לומדים מכך? (בעל הטורים כו,לג) ב' במסורה הכא ואידך והירקותי לכם ברכה עד בלי די ואתם לא רציתם לקיים מצותי על כן והירקותם אחריכם חרב: למרות כל העונשים, בזכות מי הקב"ה יציל את עם ישראל מצרותיו? (כו,מב) אברהם יצחק ויעקב וזכות ארץ ישראל
 8. כתוב בפס' "וזכרתי את בריתי יעקוב" למה נכתב "יעקוב" בכתב מלא ולא נכתב "יעקב"? (רש"י כו,מב) בחמשה מקומות נכתב מלא, ואלהיו חסר בחמשה מקומות, יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו
 9. הפס' מונה את זכות אבותינו "וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק" וכו', למה לא נכתבו על הסדר "את בריתי אברהם ואף את בריתי יצחק" וכו', ולמה לא נאמר ביעקב "וזכרתי" את בריתי יצחק? (רש"י כו,מב) למה נמנו אחרונינו, כלומר, כדאי הוא יעקב הקטן לכך, ואם אינו כדאי, הרי יצחק עמו, ואם אינו כדאי הרי אברהם עמו, שהוא כדאי. ולמה לא נאמרה זכירה ביעקב, אלא אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומזבח על המזבח:
 10. כתוב בפס' "אלה החקים והמשפטים והתורות אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל בהר סיני" וכו', למה נאמר "והתורות" בלשון רבים, ולא "והתורה"? (רש"י כו,מו) אחת בכתב ואחת בעל פה, מגיד שכולם נתנו למשה בסיני:

מובא במדרש רבה (פרשה לויאות ד) דָּבַר אַחַר, וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב, הָדָא הוּא דְכָתִיב (ישעיה מג, א): וְעַתָּה כֹּה אָמַר ה' בְּרֹאֵךְ יַעֲקֹב וַיִּצְרָךְ יִשְׂרָאֵל,..... רַבִּי בְרַכְיָה וְרַבִּי לִוִי בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחְמָן אָמַר אַבְרָהָם לֹא נִצְוֶה מִכַּבְּשֵׁן הָאֵשׁ אֲלֵא בְּזִכּוֹת יַעֲקֹב, מִשְׁלַל לְאַחַד שְׁהִיָּה עוֹמֵד וְנִדּוֹן לְפָנֵי שְׁלִטוֹן וַיִּצְא דִּינּוּ לְפָנֵי שְׁלִטוֹן לְשָׂרָף, צָפָה אוֹתָהּ הַשְׁלִטוֹן בְּאַצְטְרוֹלוֹגוֹס שְׁלוֹ וְרָאָה שְׁעֵתִיד לְהוֹלִיד בַּת שְׁהִיא נְשֵׂאת לְמִלְדָּה, אָמַר כְּדִי הוּא לְהַנְצִיל בְּזִכּוֹת בַּתוּ שְׁהוּא עֵתִיד לְהוֹלִיד, כִּף אַבְרָהָם יִצְא דִּינּוּ מִלְפָּנֵי נִמְרוֹד לְשָׂרָף, וְצָפָה הַקְּרוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁיַעֲקֹב עֵתִיד לְיִצְאָת מִמֶּנּוּ, אָמַר כְּדִאי הוּא לְנִצֵּל בְּזִכּוֹת יַעֲקֹב, הָדָא הוּא הוּא דְכָתִיב (ישעיה כט, כב): כֹּה אָמַר ה' אֵל בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם. וְרַבְּנָן אָמְרִין אַבְרָהָם עֲצָמוּ לֹא נִבְרָא אֲלֵא בְּזִכּוֹתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, הָדָא הוּא דְכָתִיב (בראשית יח, יט): כִּי יִדְעֹתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרָךְ ה' לְעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט, וְאִין צְדָקָה וּמִשְׁפָּט אֲלֵא בְּיַעֲקֹב, שְׁנָאֵמַר מִשְׁפָּט וְצְדָקָה בְּיַעֲקֹב אֲתָהּ עֲשִׂית.

נדרי נפשות (כו, אח)

1. התורה מספרת על אדם מישראל שנודר להקדיש ערך של נפש אדם ומתחייב להביא להקדש תמורת נפש מישראל באומרו "ערך פלוני עלי להקדש". האדם לא יכול לקבוע לבד מה שווי הערך של כל האדם אלא התורה קובעת מה יהיה ערך הנדר "הערךך" לכל מקרה. כמה שקלים צריך לשלם עבור הנדר? (כו,א)

גיל	ערך הזכר	ערך הנקבה
חודש - 5 שנים	5	3
5 שנים - 20 שנה	20	10
20 שנה - 60 שנה	50	30
60 שנה - ומעלה	15	10

2. כתוב בפס' "איש כי יפליא נדר בערךך נפשות", כלומר אדם שמוציא בפיו נדר שיתן "בערךך נפשות", מה הפירוש "בערךך נפשות"? (רש"י כו,ב) ליתן ערך נפשו, לומר ערך דבר שנפשו תלויה בו עלי
3. כתוב בפס' "ואם מבן חמש שנים ועד בן עשרים שנה והיה ערךך הזכר עשרים שקלים", מה הפירוש "ואם מבן חמש שנים"? (רש"י כו,ה) לא שיהא הנודר קטן שאין בדבריו קטן כלום, אלא גדול שאמר ערך קטן הזה שהוא בן חמש שנים עלי:
4. מה הפירוש "ואם מן ידו"? (רש"י כו,ח) שאין ידו משגת ליתן הערך הזה:

הקדש ותמורתו (כו, ט"ד)

התורה עוברת לעסוק באדם שהקדיש משהו לקודש ומתחרט ורוצה להמיר אותו במשהו אחר (אפילו לתת דבר טוב יותר)

1. אדם שהקדיש בהמה טהורה לא יכול להמיר אותה בהמה אחרת. מה יהיה הקנס אם ימיר בהמה אחרת? (כו,י) שתי הבהמות יהיו מוקדשות
2. בהמה שלא ניתנת להקרבה (בעלת מום) ניתן למכור אותה והכסף יחזור לכוהנים לצורך המשכן עפ"י הערך שהבן יקבע. כמה צריך לשלם הבעלים המקורי אם ירצה לקנות את הבהמה חזרה? (כו,יג) יוסיף חמישית על הערך שנקבע ע"י הכהן
3. איזה דברים נוספים שמקדישים יכול הבעלים לגאול (לפרות) בתשלום תוספת קנס של חמישית מהערך של ההקדש? (כו,ט"ו) בית, שדה התורה מפרטת דינים נוספים בהקדשים: ערך שדה שהוקדש, נקבע לפי תנובת זרע השדה והחישוב נעשה לפי יתרת השנים עד היובל. אם ראובן קונה את השדה של שמעון מההקדש לא יכול שמעון לגאול את השדה. במקרה זה ביובל השדה חוזר לכוהנים. אם שמעון הקדיש שדה שקנה מראובן אזי בשנת היובל השדה תחזור לראובן
4. מה ערכו של שקל הקודש. (גרה = פחות ממשקל גרה) (כו,כז) עשרים גרה שקל העשוי מכסף
5. כתוב בפס' "אך בכור אשר יבכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו", מה הפירוש "לא יקדיש איש אותו" ומדוע אי אפשר להקדיש אותו? (רש"י כו,כו) לשם קרבן אחר, לפי שאינו שלו. הבכורות שייכים לקב"ה.
6. התורה מזכירה את ה"חרם" - שהוא הקדש חמור שלא ניתן לגאול ואינו נמכר לאף אחד אלא ישמש לצרכי המשכן או המקדש כתוב בפס' "כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת" על איזה אדם מדובר בפס', ומה הפירוש "מות יומת" בפס'? (רש"י כו,כט) היוצא ליהרג ואמר אחד ערכו עלי, לא אמר כלום מות יומת. הרי הולך למות, לפיכך לא יפדה, אין לו לא דמים, ולא ערך:
7. כתוב בפס' "וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא" באיזה מעשר מדובר? מהם "זרע הארץ" "פרי העץ"? (רש"י כו,ל) במעשר שני הכתוב מדבר. זרע הארץ = דגן, פרי העץ = תירוש ויצהר
8. כתוב בפס' "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט העשירי יהיה קדש לה'" מה הפירוש "אשר יעבר תחת השבט"? (רש"י כו,לב) כשבא לעשרון מוציאן בפתח זה אחר זה, והעשירי מכה בשבט צבועה בסקרא להיות ניכר שהוא מעשר, כן עושה לטלאים ועגלים (ת) של כל שנה ושנה
9. האדם לא יכול להחליף את הבהמות שהקדיש בין טוב ולרע ולהיפך. מה יהיה הקנס אם יעשה זאת? השלימו: " ואם המיר מימינו לא יגאל" (כו,לג) והיה הוא ותמורתו יהיה קדש
10. למה נכתב כאן "לא יבקר בין טוב ולרע" וכו' (רש"י כו,לג) לפי שנאמר וכל מבחר נדריכם יכול יהא בורר ומוציא את היפה, תלמוד לומר לא יבקר בין טוב ולרע, בין תם בין בעל מום, חלה עליו קדושה, ולא שיקריב בעל מום, אלא יאכל בתורת מעשר, ואסור ליגזז וליעבד